

# *Henry Valen in memoriam*

*Published in Tidsskrift for samfunnsforskning 2007 (1):129 - 132*

HANNE MARTHE NARUD,  
Department of Political Science, University of Oslo  
h.m.narud@stv.uio.no

ANNE KROGSTAD,  
Department of Sociology and Human Geography, University of Oslo  
anne.krogstad@sosiologi.uio.no



**Department of Sociology and Human Geography  
University of Oslo**

**P.O.Box 1096 Blindern**  
N-0317 OSLO Norway  
Telephone: + 47 22855257  
Fax: + 47 22855253  
Internet: <http://www.iss.uio.no>

## *Henry Valen* in memoriam

HANNE MARTHE NARUD  
h.m.narud@stv.uio.no

ANNE KROGSTAD  
anne.krogstad@sosiologi.uio.no



*Henry Halfdan Valen 1924-2007*

Professor Henry Valen døde 27. januar 2007, 82 år gammel. Med ham er en nestor i norsk samfunnsforskning gått bort.

Henry Valen spilte gjennom en mannsalder en ledende rolle i norsk forskning og var en av statsvitenskapens pionerer både i egenskap av forsker, lærer og formidler. Hans forskningsvirksomhet hadde et bredt, tematisk spektrum: valg, nominasjon, offentlig opinion, politisk lederskap og politisk representasjon. Valen

begynte sin forskning på midten av 1950-tallet med studier av nominasjon og lederskap. Hans interesse for partienes «indre liv» og for de politiske prosesser skulle vare livet ut. Men det er særlig på valgforskningens område Henry Valen skulle spille en nøkkelrolle. Her ble han også kjent for allmennheten gjennom sin deltakelse i radio og fjernsyn. Hans innsats for å fremskaffe kunnskap om velgerne og belyse de strømninger og bevegelser som foregår i en befolkning i sammenheng med politiske valg, har vakt oppsikt langt utenfor Norges og Nordens grenser.

Valen vokste opp i Hadsel, Nordland, og i samsvar med mønsteret på hjemstedet forsøkte han seg som fisker. Dette oppga han imidlertid etter et par år, fordi han etter eget sigende «frøs så fælt på fingrene». I stedet tok han examen artium 1947 og ble student ved Universitetet i Oslo samme år. Valen tok magister artium i 1954 på en avhandling om nominasjoner i Det norske Arbeiderparti. Fra samme år ble han knyttet til Institutt for samfunnsforskning, hvor han var forskningsleder i perioden 1960-66. Etter studier ved University of Michigan 1956-1957 og 1962-63 ble

han dr. philos. ved Universitetet i Oslo i 1966. Han ble dosent i 1967 og fra 1970 professor i statsvitenskap. I perioden 1968-70 var han bestyrer av Institutt for statsvitenskap, og 1974-77 dekanus ved det Samfunnsvitenskapelige fakultet.

Valens innsats som leder av institutt og fakultet foregikk i en periode med turbulens ved universitet, ikke bare i Norge, men også internasjonalt. Det såkalte studentopprøret brakte med seg utfordringer som skulle sette sitt preg på både faget og mannen. Som en av representantene for den positivistiske tilnærmingen til forskningen, ble Valen en av skyteskiene for «revolusjonen». Ole Berg beskriver denne perioden slik i forbindelse med festskriftet som ble utgitt på Henry Valens 60-årsdag: «Temperaturen var høy i 1968-69, og mange ble engstelige; ikke så få av de etablerte positivistene begynte å tvile. Det var i alle fall en tid langt mellom dem som sto opp og forsvarte positivismen. Henry Valen tvilte aldri – ikke et sekund». Valen betraktet i ettertid disse årene som «den svarte epoken i norsk akademia» – en periode han helst skulle vært foruten. For universitetets del var imidlertid hans innsats i disse årene av uvurderlig betydning.

Som lærer i faget statsvitenskap var Valen veileder og inspirasjonskilde for stadig nye generasjoner av studenter. I regi av det norske valgforskningsprogrammet, som han etablerte i 1957 (sammen med Stein Rokkan), publiserte Valen en rekke bøker og artikler. Valgforskningsprosjektet er den lengst løpende satsingen i norsk samfunnsforskning, og Valen bidro i alle år til både den praktiske gjennomføringen, analysene av materialet og formidlingen av resultatene. Festskriftet som ble utgitt til Valens 80-årsdag, viser en publika-

sjonsliste på nærmere 200 arbeider, deriblant 14 bøker. Med sin doktoravhandling fra 1964, *Political Parties in Norway* (skrevet sammen med Daniel Katz), tegnet Valen et nytt kart over det politiske Norge. Boken, som var den første fremstillingen av sitt slag om norsk politikk, var rettet mot et internasjonalt såvel som et nasjonalt publikum, og fikk et bredt nedslagsfelt. Det var en kombinert parti- og velgeratferdsstudie basert på data fra 1957-valget i Stavangerområdet. Selv om velgerperspektivet er det dominerende i boken, gir studien også innsikt i makt- og innflytelsesfordelingen i norske partier, i tillegg til å koble partiene opp til andre institusjoner av politisk betydning, deriblant interesseorganisasjonene.

De etterfølgende tiårene baserte Valen sine studier på landsomfattende utvalg. En rekke artikler tar opp velgernes politiske preferanser, deres oppfatninger av avstander mellom partiene og betydningen av sosiale og demografiske bånd for deres opptreden. Hans samarbeid med amerikanske forskere bør nevnes spesielt. Gjennom sitt arbeid med Daniel Katz, Warren Miller, Phil Converse og senere Donald Matthews satte Valen det norske politiske systemet inn i en internasjonal sammenheng. Blant annet utviklet han sammen med Katz en norsk versjon av den såkalte Michigan-modellen. I den opprinnelige modellen ble partiidentifikasjon definert som et psykologisk bånd mellom velger og parti. Valen la til et sosiologisk element, og viste at identitet med gruppen (klasseidentifikasjon) spilte en viktig rolle i arbeidernes forhold til Arbeiderpartiet. Men også folkeavstemningene om EF/EU ble nøye gransket, denne gang i lys av hypotesen om «krysspress». Valen viste at variasjonene i folks deltakelse under avstemningene i

stor grad kunne føres tilbake til motstridende forventninger de ble utsatt for fra nærmiljøet. Mange som følte et slikt press, reagerte med å sitte hjemme på valgdagen.

*Valg og politikk*, som ble utgitt i 1981, ble ett av Valens hovedverker. Her samles trådene etter mange års erfaring med valgforskning, og boken blir det ledende pensumbidraget innen valg og atferdsforskning for en hel generasjon norske statsvitere. Sentralt står den såkalte «skillelinjemodellen», som ble utviklet gjennom en kombinasjon av økologiske analyser og analyser av survey-materiale. Hovedspørsmål er hvordan partienes oppslutning varierer med velgernes forankring i sosiale og økonomiske strukturer, og hvordan ideologisk orientering slår ut i velgeratferden. Derfor er velgernes holdninger til sentrale stridsspørsmål et hovedtema i boken. Senere skrev Valen en rekke arbeider om betydningen av «saksstemmegivning». Utviklingen av norsk partikonkurranse ga han den treffende karakteristikken «fra klassekamp til kampen om den politiske dagsorden.»

Valen nøyde seg ikke med å være pioneren som skuet tilbake på sitt verk, men var stadig nysgjerrig på å løse nye utfordringer. Hans forskningsinteresse ga seg uttrykk i at omlag 40 prosent av hans totale produksjon ble utgitt etter at Valen gikk av med et seniorstipend i 1991. I det nye årtusen inkluderte hans virksomhet studiet av medier og valgkamp så vel som studier av politisk representasjon. De siste årene tok han opp tråden fra magisteravhandlingen, der ett av de sentrale spørsmålene var: På hvilken måte representerer politikerne oss? Slik sett sluttet sirkelen i en lang forskerkarriere. Etter hans bortgang ligger det fortsatt flere publikasjoner til utgivelse i forlag og tidsskrift.

Henry Valen hadde mange verv og mottok en rekke utmerkelse. Han var formann i Norsk Statsvitenskapelig Forening i perioden 1961-67 og den Nordiske Statsvitenskapelige Forening 1975-78. Han var medlem av styret i Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (NAVF) 1970-73. Valen deltok i oppbyggingen av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), der han var formann i 1974-80. Hans internasjonale posisjon bekreftes av tallrike invitasjoner som gjesteforsker og gjesteprofessor ved utenlandske forskningsinstitusjoner i Europa, USA og Oceania. Valen var medlem av Det Norske Videnskaps-Akademi, Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, og ble i 1998 utnevnt til Ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden for fortjenstfull innsats for norsk samfunnsvitenskapelig forskning. Året etter mottok han Norges forskningsråds pris for fremragende forskningsformidling. I 2004 ble Valen utnevnt til æresdoktor ved Universitetet i Bergen, og i 2006 fikk han hedersprisen i norsk statsvitenskap.

Valen var teamarbeideren fremfor noen, og drev praktisk forskeropplæring for en rekke forskere som i dag har sitt virke på universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Valens credo var faglig profesjonalitet og etterrettelighet. Idealet var å kunne kombinere faglige analyser av politikk med praktisk innsikt i politiske prosesser, uten at fag og politikk blandes sammen. Han bidro til opplæringen av en hel generasjon innen intervjuforskning, og hans arbeider inneholder grunninnsikter som i dag er blitt folkelesning. Ikke minst skyldes dette hans evner som pedagog og popularisator. For det brede publikum er han mest kjent for sin rolle som kommentator i fjernsyn, radio og presse, der han har evnet å formidle et til dels komplisert

tallmateriale på en lettfattelig måte. Som få andre bidro Valen med sin aktive formidlingsvirksomhet til et møte mellom fag, politikk og samfunn.

Det er mange som kommer til å savne Henry Valens forskningsinnsats. Han betydde mye for mange. Han var i full aktivitet inntil sykdommen rammet ham i slutten av oktober 2006. Vi som hadde det privilegium å arbeide sammen med ham gjennom en årrekke, har spesielt mye å takke ham for. Men mange vil også savne mennesket Henry Valen. Han var en mann med stor integritet. Han var inkluderende og var glad i å ha mennesker rundt seg. Henry Valen *likte* folk. I tillegg til sin egen familie, utgjorde arbeidskollegene en *utvidet* familie. Som

person hadde han en særegen utstråling, og hans vitalitet og humor sjarmerte de fleste. En flik av dette kan spores i bildet vi har valgt å trykke sammen med disse minneordene. Han var direkte i formen, og hadde en frodig stil. Derfor fikk han mange venner, et poeng som ble særlig klart gjennom en usedvanlig lang liste av gratulanter på Tabula gratulatoria i tilknytning til festskriftet i 2004. Ikke minst den yngre garde av forskere satte pris på hans innsikt og gode råd. Han var et fast element ved «statsviterbordet» i kantinen ved Institutt for samfunnsforskning. Hans vitalitet og gode humør vil bli savnet der. Et fyrtårn er borte fra forskningen. Vi har mistet en hedersmann og en god venn.